

Hans Magnus Enzensberger

Cei care aduc groaza
Eseu despre perdantul radical

Traducere din limba germană
de Dan Flonta

Prefată de Gabriel H. Decuble

GRUPUL EDITORIAL ART

Cuprins

**Furor et patientia. *Enzensberger*
și noua tipologie intelectuală germană,
prefață de Gabriel H. Decuble / 5**

**Cei care aduc groaza
Eseu despre perdantul radical / 15**

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

*Nu totul trebuie înțeles, dar o
încercare nu poate să strice.*

R.K.

Este greu să vorbești despre perdant, dar este stupid să păstrezi tăcerea în privința lui. Stupid, întrucât nu poate exista un câștigător definitiv și fiecare dintre noi – grandomanul Bonaparte, la fel ca ultimul cerșetor pe străzile Calcuttei – are parte de același sfârșit. Greu, deoarece este prea facil să te mulțumești cu această banalitate metafizică. Căci astfel se ratează tocmai dimensiunea brizantă a problemei, adică cea politică.

În loc să citească în miile de chipuri ale perdantului, sociologii rămân la statisticile lor: valoare medie, abatere standard, repartiție normală. Arareori le trece prin minte că ar putea să facă parte ei înșiși dintre perdanți. Definițiile lor se aseamănă cu ce se întâmplă când zgândărești o rană: după aceea, mâncărimea și durerea sunt mai mari decât la început, cum spune Samuel Butler. Cert este numai că, la modul în care s-a organizat omenirea – „capitalism“, „concurență“, „imperiu“, „globalizare“ –, numărul perdanților nu doar crește zi de

zi; ca în orice mulțime mare, se ajunge curând la fracționare; într-un proces haotic și netransparent, cetele celor doborâți, ale învinșilor, ale victimelor se despart una de alta. Poate că ratatul se împacă cu soarta sa și se lasă în voia resemnării, victima cere dreptate, iar învinsul se pregătește pentru runda următoare. Însă perdantul radical se izolează, devine invizibil, își păzește fantasma, își adună energia și așteaptă să-i vină clipa.

Poate că merită să aruncăm o privire fugară asupra antipodului său: câștigătorul radical. Și el este un produs al așa-zisei globalizări și, deși nu poate exista o simetrie între cele două grupuri, acestea împărtășesc câteva caracteristici. La rândul său, economicul „Master of the Universe“, care își depășește toți predecesorii în putere și bogăție, socialmente complet izolat, de regulă bântuit de fantasmă, și-a pierdut simțul realității, fie și numai din motive de securitate, și se simte neînțeles și amenințat.

Dar cu categoriile analizei de clasă nu putem surprinde contradicțiile ce au loc aici. Cine se limitează la criteriile obiective, materiale, la indicii economiștilor și la constatările coplesitoare ale empiriștilor, nu va înțelege nimic din adevărata dramă a perdantului radical. Aproape întotdeauna

este vorba despre un bărbat. A numi pricinile acestui fapt poate părea banal, dar nu este inutil. Aceluia care își arogă o superioritate ce era de la sine înțeleasă în trecut și care nu s-a împăcat cu faptul că epoca acestui primat a trecut îi va fi extrem de greu să admită pierderea puterii sale. (Cu destul de puțin timp în urmă, în căminele germane exista încă un „cap al familiei“.) Din toate aceste motive, un bărbat care se percepe ca perdant radical cade de la o înălțime care, unei femei, îi este mai degrabă străină.

Pe de altă parte, părerile celorlalți despre el, fie ei concurenți sau frați de clan, experți sau vecini, colegi de școală, șefi, dușmani sau prieteni, dar mai ales soția, nu sunt de ajuns pentru ca perdantul să se radicalizeze. El trebuie să contribuie cu partea sa; el trebuie să-și spună: Sunt un perdant și nimic altceva. Cât timp nu are această convingere, poate să-i meargă prost, poate să fie sărac, neputincios, să cunoască mizeria și înfrângerea; dar transformarea într-un perdant radical se petrece abia când el își însușește verdictul celorlalți, pe care îi consideră câștigători. Abia atunci „o ia razna“.

Nimeni nu se interesează de bună voie de perdantul radical. Faptul se bazează pe reciprocitate. Căci el nu lovește în jur cât timp este singur – și este foarte singur; el nu atrage atenția – s-ar zice că e mut, că dormitează. Dar atunci când se face observat și este trecut în acte, el declanșează o iritare care nu e departe de spaimă. Căci simpla sa existență le amintește celorlalți cât de puțin ar lipsi pentru ca și ei să aibă aceeași soartă. Poate că perdantului nu i s-ar refuza ajutorul, numai să se dea odată bătut. Dar el nu se gândește la asta și nu arată ca și cum s-ar lăsa ajutat.

Perdantul servește multor profesii ca obiect de studiu și temei de existență. Psihologi sociali, asistenți sociali, specialiști în politică socială, criminologi, terapeuți și alții, care nu se privesc ca făcând parte dintre perdanți, ar fi fără el șomeri. Dar, cu toată bunăvoința, clientul rămâne opac în ochii lor. Empatia lor se lovește de granițe profesionale bine definite. Cel puțin, ei știu că perdantul radical este

greu de abordat și, în fond, imprevizibil. A-l identifica, dintre sutele care se perindă prin cancelariile și cabinetele lor medicale, pe acela care e gata să facă ultimul pas este o sarcină care îi depășește. Pesemne, ei simt că n-au în față un simplu caz social care ar putea fi îndreptat pe cale administrativă. Fiindcă perdantul știe el ce știe. Asta e partea cea mai rea. El tace și așteaptă. Și nu poți să-ți dai seama de acest lucru. Tocmai de aceea este temut. Această teamă are o vechime istorică apreciabilă, dar astăzi este mai îndreptățită ca oricând. Oricine dispune de un crâmpoi de putere socială presimte uneori câte ceva din uriașa energie distructivă ascunsă în perdantul radical, ce nu poate fi înfrântă prin nici o măsură, oricât de bună ar fi ea, oricât de serioase ar fi intențiile care stau la baza ei.

În orice moment el poate exploda. Singura soluție pe care și-o poate imagina la problema sa este exacerbarea răului de care suferă. În fiecare săptămână este prezentat în ziar tatăl de familie care și-a ucis întâi soția, apoi cei doi copii și și-a curmat la urmă viața. De neconceput! Pe pagina locală scrie: *O tragedie familială*. Sau altul se baricadează pe neașteptate în locuința sa, luându-l ostatic pe cel care i-a închiriat-o și care își cerea banii. Când sosește în sfârșit poliția, trage în jurul său la întâmplare.

Amoc, se spune atunci – un cuvânt preluat din limba malaieziană. Mai ucide un funcționar, înaintea să se prăbușească el însuși în ploaia de gloanțe. Prilejul care declanșează explozia este, de cele mai multe ori, complet insignifiant. Căci agresorul este extrem de sensibil în ce privește emoțiile sale. Pentru a-l ofensa, ajunge o privire sau o glumă. El nu e capabil să țină seama de sentimentele altora, dar cele proprii îi sunt sfinte. Un bombănit din partea soției, muzica prea tare din vecini, o ceartă la cârciumă ori banca a anulat creditul. Observația batjocoritoare a unui superior este de ajuns, și omul se urcă pe un turn și ochește tot ce se mișcă în fața supermarketului, nu cu toate că, ci pentru că masacrul va accelera propriul sfârșit. Oare de unde are pistolul automat? În sfârșit, perdantul radical – poate e un tată de familie la șaiszeci de ani sau, poate, n-are decât cincisprezece ani și suferă de pe urma coșurilor – este stăpân peste viață și moarte. Apoi, după cum formulează prezentatorul de știri, „își face singur felul” și anchetatorii trec la treabă. Ei rețin câteva casete video, niște însemnări de jurnal confuze. Părinții, vecinii, profesorii nu au observat nimic. Desigur, câteva note proaste, o fire mai retrasă; băiatul n-a vorbit prea mult. Dar aceasta nu este un motiv să împuști o duzină din colegi.